

KECSKEMÉTI LAPOK

ELŐFIZETÉSI DIJ:

Egész évre 5 frt — kr. Negyedévre 1 frt 50 kr.
Félévre . . . 2 „ 50 „ Egy szám ára 12 kr.

Előfizetni lehet az év folytatán minden hónap elején.

POLITIKAI ÉS TÁRSADALMI HETILAP

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP

SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ-HIVATAL: V. TIZED, N.-TEMETŐ-ÚTCA 93. SZ.

HIRDETÉSI DIJ:

4 hasábos petit sor 5 kr., többszöri vagy terjedelmes hirdetéseknel árlengedés adatik.

Bélyegűj minden bejelentésért 30 kr.

Katona József.

„Köszönöm azt a helyet, a melyen bölcsőm rengett és a sirt, a melyben majd egykor jó szülőim elnyugodnak; ha magam elmúlok, megmarad ezen sorokban érted égő szeretetemnek bélyege.”

Ez a néhány sor foglaltatik „Bánk bán” halhatatlan szerzője: Katona József egyik munkájának előszavában, mely szavak szülőhelyéhez, Kecskemét városához vannak intézve

Igy irt a nemeslelkű költő abban a korban, midőn még a magyar nyelv és irodalom bölcsőjében ringott, s ma is — több mint 60 év után — csodálattal tölt el bennünket a mesteri kézzel válló munka, melynek szavai úgy hangzanak, mintha az egész nem is emberi szó volna, hanem egy büvös — bájos zene.

Hogy „Bánk bán”-ja által mely helyet vívott ki magának a nemzet szívében, mutatja az egész ország kegyelete, s ez méltán meg is illeti őt, mert emberi és nemzeti érzelmeinket s az azokban rejlő igazságokat oly költői fenséggel tárta elénk, amint azokat csak őt követve tudjuk érezni és látjuk kifejezve, midőn költői lelke mindnyájunkat magához emel.

Nem is erről kívánok én beszélni, mert hiszen mindenki tudja, hogy minő csillag tündökölt ő benne a magyar irodalom egén; csupán arról óhajtok néhány szóval megemlékezni, milyen

volt ő, mint ember, milyen volt ő, mint e városnak és hazánknek fia.

Hogy szülővárosához miképen érzett, elől idéztem. Azt a dédelgető szót intézi szülővárosához „Bánk bán”-jának előszavában is:

„Te! mely nekem oly sokat osztogattál,
Anyás kebeled, hol boltozat áll
Melyben gyenge
Bölcsöm renge:
Te vedd is az első szülöttemet el!
Arass (noha szüken is így) ha vetel!”

Hogy minő hazafi volt, eléggé megbizonyítják saját szavai: „ha minden becs megtagadtatik munkámtól, — én egész érdemét abban találok, hogy magyarul van írva.”

Kell e bizonyítani még, hogy ily nagy lélek, mint ember is kivált? Toldi F. írja róla, hogy szorgalma s ember-séges indulata közbizalmat vívott ki neki, s ezért választották 1826-ban városi főügyészszé.

Nagy volt ő, mint költő, mint hazafi, s úgy is, mint ember és városunk fia.

Már egyszer felhoztam, de ismétlem, hogy egyik nagy költőnk „hires város”-nak nevezte Kecskemétet, s ez a név azóta rajta maradt. Ha van ok, amiért városunk önérettel fogadhatja el ezt a címet, úgy bizonyára az, hogy Katona Józsefet hazánknek adni szerencsés volt.

Ugyanazon nagy költőnk írja a következő gyönyörű sorokat:

„Mondád anyám, hogy álmainkat
Éjente festi égi kéz,
S az álom ablak, melyen által
Lelkünk szeme jövőbe néz.”

KECSKEMÉTI LAPOK TÁRCÁJA

KATONA

születése százados emlékünnepe.

Írta: Sánta Károly.

1892. nov. 11.

Jelleg: Száz éve, hogy született századosnak.

Idő fájáról száraz levelekként Szállnak az évek, szállnak sebesen; De a költőnek homlokán a repkényt El nem hervasztja semmi, soha sem. Fogó idővel hirt csak növekszik, S lángszelleménél késő kor melegszi. Csillag lehull, gyöngy elvegyül a földdel, De Katonánknak mirtuszága zöldel.

Itt, „melyben gyenge bölcsőd renge”, a ház, Az égi szikra itt fogantott; Vak éj borul rá feketén, mint a gyász, Majd fénybe von sok látó századot. Kétszer született el világra, költő: Nem bölcsőd, — sírod lett életre keltő. Rövid buss pályád bús temetkezés volt, Erőd duzzadt s lézengtél, mint a félholt.

Ifjúkorodnál hő esőkjával ott állt Költészet, ábránd és honszeretet; De melyen néki áldozat, az oltárt Lerombolá kínos balvégezeted. Repülne lelked fel, fel. De mihaszna! Szárnyaszegetten nyitasz ajkat panaszra. Lent jár, ki egykor a magasa szállott — Korod nem értett és ez lón halálad.

És mégis éltél! Oh minő egy élet A költő álma, e szent látomás! Örökléttel földér a perenyi ihlet, Az Ideálért a fellángolás. Hol zeng a dal, megszépül a valóság, Szuró tüskéi mindmegannyi rózsák; Hol zeng a dal, megistenül, mi földi, És nyíhe béke a szívet betölti.

És mégis éltél! Ki irt a világnak, Világ nem ismeré föl érdemét; Örök dicsőség dajkáló anyádnak; Babért rád ő font első, Kecskemét. Lemondásodnak néma éjjelében Szálltél földed tarta mécsét kezében. Közöny, mellőzés szívedet repszti, A sebet rajta anyakéz hegeszti.

És mégis élsz! Elméd nagy alkotása Küzd, érez és cselekszik szüntelen; A mult ködéből lelked lángvonása Csodás erőben ragyog a színen. A büszke Bánk jó. Szenvedélye égi, S királyi lelkét balsor összetépi. A szép Melinda jaj, hogy tédél ottan — „Bánk, Bánk taposs meg engem!” — nyög a porban.

Petúr haragja gyűjt, miként a villám, Költőgeti a „vasraveret hazát”. Törökenk ajka bús panaszra nyilván, Siratja a szegény nép igazát. Borong, mint félho, a „sötét szüvetség”, Fénylik mögötte hűség s kötelesség; Hű a magyar, hazához és királyhoz; Értők mindenkor vért és éltet áldoz.

Élsz oh Dicső és élni fogsz örökre, Mig egy magyar szív esd honért imát; Mig egy szív ég a szépért, fenntörve, Te élni fogsz, mert él tragédiád. Száz éve, hogy születél századosnak, A véled testvér-szívek feldobognak, S ünnepet ilvén e kis „kör” nevednek, Nép milliói áldva emlegetnek.

Idő fájáról száraz levelekként Csak szálljatok ti évek sebesen; A nagy költőnek homlokán a repkényt El nem hervasztja semmi, soha sem. Fogó idővel hirt csak növekszik, S lángszelleménél késő kor melegszi. Csillag lehull, gyöngy elvegyül a földdel, De Katonánknak mirtuszága zöldel.

A költők, kik álomoknak élnek, azok képeit keresztül sokszor megpillantják a jövőben rejlő valóságokat.

Katona József is így látott a jövőbe, midőn ezeket írta „Vigszágot és megelégedést önt lelkembe az az önkétség, hogy engem itt olvasni fognak akkor is, amidőn már ez a szabácska, melyben most ülök, porhanyó düledékké válik; olvasni fognak azok, kik engemet soha sem láttak, soha sem ismertek és akiket én soha látni, soha ismerni nem fogok.”

De talán nem is kellett ehez álomlátás; elég volt egy kis önbizalom egy oly férfinál, ki azt a magas röptű költői lelket hordozta kebelében, habár akkor még képzeli is merészség volt valakitől, hogy valaha műveit csupán olvasni is fogják.

Mi, akik műveit már ismerjük és értjük, kik vele együtt érezünk és akiket költői lelke magához emel, megtanultuk az ő emléket tisztelni és ünnepelni.

Áldva legyen az ő emléke!

Íj. Bagi László.

Katona József ünnepély.

1893. június 11.

Ha nem tudtuk volna is eddig, a mult hét utolsó napjai mozgalmasságának s az ünnepély látogatottságának meg kellett volna benűnket arról győznü, hogy Kecskemét nem érvényes már a régi mondás: Nemo profeta in patria sua.

Kecskemét. *)

A város rövid története. Törvényhatósági élet. Általános statisztika.

Írta: Bagi László főjegyző.

Kecskemét város hajdan a magyar királyi birodalom alakulása utáni első századokban királyi korona birtok volt, s a 15-ik század közepéig a magyar királynék javadalmához tartozott. Az 1439-ik évben azonban zálogba adatott, s ettől fogva magán földesurak kezén maradt.

A város földesurairól szoros értelemben vett úrbéri vagy jobbágyi viszonyban soha sem állott, az azzal járó szolgáltatásokat nem teljesítette, kilencedet soha sem adott, hanem mindaddig, miglen megváltakozott, földesurainak szintugy, mint hajdan a királyi vagy királyi kincstárnak, csupán meghatározott úri adót (census) fizetett.

A kir. kisebb haszonvételeket, s a vásártartási szabadságot a község bírta, s a város egész határában a lakosok földjeiket szabad adásvétél útján forgatták.

A város főnállásának első és eddig legrégibb bizonyítékát képezi hetedélszáz éves pecsétje, melyen a város már mai néven nevezetik, s „Civitas” jelzőt visel, mi azt bizonyítja, hogy akkor már kedvező viszonyok közt lévő, s önkormányzati szervezettel bíró város volt.

Eként a szabad föld és önkormányzat jövedelmeit élvezvén, erkölcsi és anyagi tekintetben folyvást fejlődött, s dacára a súlyos időknek, népessége mindinkább gyarapodott.

Az ősi birtokot képező belső határhoz tartozott Nyír és Talfaja, régebben Aranyhomoka név alatt, Csödör pusztja (Csödör-
*) Ezen érdekes, réánk kecskemétiekre is tanulságos cikkeket, különösen az ünnepélyen megjelent vendégek váio tekintetből írta meg kitűnő dolgozómrunk s közlöm én is.
Dalotti.

homoka) a Széktóhegy és Csalános tájéka (Korhán néven).

A 15-ik század elején a város a tatárjárás alatt elpusztult 6 elhagyott szomszéd-község határát olvasztá a magáéba. Ezek között találjuk Ballószágot (Ballószágot) és Törökgyházát (Törökfűt).

Minden birtokot birtokigazolás (neoaquistica) útján igazoltattak, az 1696. évi legfelsőbb rendeletnél fogva.

A város közönségének a birtokigazolási eljárás két pusztájába került, mert mint nemesi birtok szerzésre képtelen polgárközség, s mint halhatlan testület (holtké) s annál fogva ingatlan birtokot nem szerzhethet erkölcsi személy az 1542. évi 35. t. c. alapján Szent-Lőrinc és Pusztaszter puszták birtokából a királyi íncus által kiperlettet.

A város 1745-ben Pusztaszter újra haszonbérben bírta, szintugy Bugazot, Borbás, Alpárt, Szentkirályt és több más pusztákat is. A mult század elején 15 kún pusztát bírt a város haszonbérben, a most tulajdonában levő pusztákon kívül, s eként a Koháry gróftól átvett Vacs és a Károlyi gróftól átvett Ujfaluval együtt összesen 32 pusztán ízték a kecskeméti európai híru marhatenyésztésüket, s később midőn 1745-ben a Jász-Kún kerületek megváltakoztak, a birtok állandósítása végett azok egy jó részét a város megörökítette.

Igy szerzte meg Szentkirály, Borbás és Alpár pusztákat az 1855-ik évi összeheszámlolás szerint 842,130 pfrt 51¹/₂ pkrért. Ezen pusztákat a Vay, Plathy, Ottlik és Bónis-féle nemzetségből származó földesuraktól, kik közt a hazai legismeretesebb nemesi családok nevei foglaltatnak, a város 109 alkalommal majdnem ugyanannyi tulajdonostól másfélszáz év alatt szerzte meg, s a gróf Waldeck, Bánffy és Genosy-féle részek még az 1855-iki összeheszámlolás után vették meg, úgy hogy ezen 30,000 holdat

7. „Katonákör” (pálma, vörösféher szalag.)

8. Jótékony nőegylet (nemzeti színű szalaggal.)

9. Izs. nőegylet (elő igen szép koszorú kék szalag arany rojtjal.)

10. Kereskedő ifjúság (pálma, nemzetiszínű szalag.)

11. Budapest főváros (szép babér koszorúja vörössárga-kék szalaggal.)

Alig helyezték el a koszorúkat az eső a már teljes számban levő közönségre lezuhant s a szépen, a legpédásabb rendben, kitűnő beosztással elhelyezett közönség rohammal vette be a kaszinó nyári helyiségét s a vasúti állomásház minden zegé-zugát.

Vége azonban az eső szűnt s felharsant a dalárdá éneke. A himnuszot énekelte. Majd Lestár Péter polg. lépett az emelvényre s következő megnyitói beszédet mondta:

Mélyen tisztelt közönség!

Az én helyzetem nem nehéz, de rám nézve igen ünnepélyes, sőt mondhatom igen megtisztelő. Feladatod csak az ünnepélyesség megnyitására terjed ki s arra, hogy a t. közönséget Kecskemét városa nevében üdvözöljem.

Nem tudom mással kezdeni beszédemet, mint hogy kifejezem mindenekelőtt, hogy én ma itt e helyen valóssággal büszke vagyok városomra, mint annak polgármestere, (éljenzék!) mint magyar ember pedig igen igen boldognak érzem magamat.

Ez a hely oly egyszerű kis tér, ennek közepén egyszerű emlékoszlop van, ezen egyszerű emlékoszlopcsúcán egy nagyon egyszerű, igénytelen név, Katona József neve van feljegyezve, — és mégis, milyen nagyszámú és milyen fényes gyűlekezet jött össze ezen egyszerű helyen, ezen szelvény emlék körül, hogy az egyszerű név tulajdonosának, Katona Józsefnek emléke iránt, születésének századik évfordulója alkalmából a tisztelet és kegyelet adóját lerója.

És ugyan, honnan eredhet az egyszerű név emléke iránt a tisztelet és kegyelet ezen ünnepélyes kifejezése? „A szellem hatalmának” műve ez. Mikor Katona József „Bánk bán”-ját átadta a közönségnek, még csak előadásra sem tartották érdemesnek s csak meghalt — néhány nap alatt neve a feledésnek adott át. Igen, Katona József holttestét el lehetett temetni, de „Bánk bán”-ját, az abban megnyilatkozó szellemet nem! Az itt maradt közöttünk és élni fog közöttünk, míg magyar él, az pedig örökké él!

Itt találok én meg t. közönség mind annak méltó okát, miért vagyok városomra büszke, mind arra a feleletet: miért tesz boldoggá ez ünnepély, mint magyar embert? Büszke vagyok városomra, mert Katona

József Kecskemét szülője és boldognak érzem ma magamat, mint magyar ember, mert Magyarország szellemileg már oda emelkedett, hogy Katona „Bánk bán”-ját nemcsak felgöjje, de annyira lelkesíti az őt, hogy megírja, mint szellemi nagyság iránt ilyen lélekemelőre rója le a tisztelet és kegyelet adóját, már pedig, a mely nemzet nagyjai emlékét így tiszteli meg — az a nemzet maga is nagy.

Tisztelet közönség! Hogy ez a mai ünnepély tárgyához méltóan, ily fényesen sikerült, az Önöknek, de főként a vidéki küldötteknek köszönhető, kik ez ünnepély fényét megjelenésük által különösen emelték. A nagy név iránti ezen hódolat kifejezése, egyszer-mind megtisztelése e városnak, ugyanazért városunk nevében fogadják legszívesebben üdvözlőmetem s legbálsabb köszönetemet!

T. K.! Engedje meg, hogy az idő kedvezőtlenége folytán bevégezzem beszédem kijelentését, hogy a kiszabott műsor csorbultul szünetel s jelezve, hogy Gyulai Pál (éljenzék) a m. tudományos akadémia és a Kisfaludy társaság elnöke s küldötte önját beszélni. (Élénk éljenzések.)

Ezután Gyulai Pál foglalta el Lestár polg. úr helyét s így szólt:

Mélyen tisztelt közönség!

A magyar tud. akadémia és a Kisfaludy társaság képviselőitelen jelentem meg itt, (éljenzések.) Ez intézetek szives üdvözlését van szerencsém tolmácsolni ez ünnepélyen, a mely, midőn Kecskemét városa kitűnő bűnnek emlékét újítja meg, egyszer-mind élnék érteket tanúsít a magyar irodalom érdekei iránt.

Kecskemét városa mindig híven őrizte Katona emléket (éljenzések) s a mai napon nem először tejezi ki iránta kegyeletét. Valóban nem ok nélkül, mert a magyar irok között senkit sem illet meg méltóbban az utókor tisztelete, mint Katonát, a ki életében semminemű méltánylatban nem részesült. Az irok sorsa e tekintetben nagy ellentétet mutat fel. Vannak irok, a kik életükben nagy zajt ütnek, de az utókorhoz semmi közük, mely egészen elfelejté őket, némelyek majdnem egyaránt hatnak korukra s az utókorra, de vannak olyanok is, a kik életükben kevés, vagy éppen semmi figyelmet nem keltenek s műveik csak haláluk után ébrednek életre.

Katona az utóbiakhoz tartozott. Midőn néhány kísérlet után 1821-ben kiadta „Bánk bán” első és utolsó nyomtatott drámáját, egészen elhangzott az, mint kiáltó szó a pusztában; azonban halála után a 30-as években mind zajosabb tetszést aratott színpadon és irodalomban egyaránt. Vörös marthy hatása alatt, majd Petőfi felléptével mind nemzetibb vált költészetünk s Bánk-bán éppén beillett az újabb legkőrebe. Az 1825-iki országgyűlés Széchenyi könyvei és tervei közepette érthetőbbé vált Katona tragédiájának tárgya, a mely némi hasonlóságot tüntetett föl a mult és jelen között.

Elmondhatjuk azonban róla, hogy a mi kősek nem múlik, mert a hatóság a megszerzett városi vagyon jobb kibaszását alig hogy kezébe vehette, legújában alig 7 évi idő alatt a város harmadfél milliót szavazott meg haladására. Előbb kitépte a törvényszéki helyiséget, realiskolát, 1886/7-ben pedig a lovassági nagy laktnyát és a mult évben a gyalogászok laktnyát. Ugyanez közelében épültek a pusztai iskolák és két kerületi városi iskola. Most van építés alatt az új városbáza 461,000 frt költséggel folytatással, s most folynak a kisajátítások folyózat eszközölt piactéri rendezések. Ezt követi a színház, melyre a mult évben 200,000 frt szavazatot meg a király koronázásának 25-ik évfordulója alkalmából.

Ujjában helyi érdekű vasúttakra szintén több száz ezer forint szavazatot tett, s a városnak asphaltdárdákkal, artzi kúttakkal, villanvilágítással, csatornázással és közvezéssel való ellátása részint munkában, részint pedig a befejezéshez közeledő tárgyalás alatt van.

Mindez azonban nagy munkába kerül, nem is számítva a pénzügyi nehézségeket, melyek legkezdése minden haladásnak legelső és legnehezebb feladata, de mely munka eredménye már mégis lépten nyomon kezd mutatkozni.

A törvényhatósági élet teljesen ebben az irányban vett magának utat, s egyrészt a mily örömdetes, hogy a város haladására irányuló javaslatok a törvényhatósági bizottságban a legnagyobb áldozatok dacára is vita nélkül fogadtatnak el, másrészt még örömdetesnek, hogy a törvényhatósági életből a pártusák kiszorultak, s a higgadt, megfontolt tárgyalásoknak adtak helyet, mit mutat azon körülmény is, hogy a pártok (szabadelvű, 48-as, függetlenség és 48-as párt), a közelebbi törvényhatósági bizottsági tag választásoknál békésen ki-egyezték.

delmei közt. A politikai és esztetikai idokok egymásba játszódnak dráma irodalmunk csúspontjára emelték e mellőzött és feledett művet.

E helyet meg is érdemli. Régebb és újabb drámaíróink között senki sem emelkedett fenségesebb tragikumig, senki sem rajzolt nemzetibb és jellemzesebb alakokat, mint Katona. E tényadatok háttérbe szorítják az árnyoldalakat. E mellett van Katona művében valami varázsa, nemzeti történelmünk gyászának varázsa. Katona a magyar történelmek legjellemzőbb vonását vette tárgyul: az idegen befolyást, a nemzeti visszatartás küzdelmét, mely már az Árpádok alatt megkezdődött s egész történelmünkön átvonul. Bánk, Melinda, Petúr, Michál, Simon, Tibore, mind a nemzeti visszatartás képviselői, a kik egymást ragadják az örvénybe. Melinda nemesszívű, de tapasztalatlan, Simon becsületes, de kétkedő és telen; Michál csak könyezni, Tibore csak panasolni tud; Petúr jó akarata korlátlan, szenvedélye korlátolt s szelleme meg nem mentheti a hazát; Bánk ismeri a helyzet szépségeit ép oly átható eszű, mint fenkölt szellemű, de személyes sérelme ellenkezőbe hozza önmagával, elveivel, és bosszúja éppénúgy megrontja őt magát, mint egész környeztetét. Ha igaz az, hogy a tragedia a színelm és félelem vegyes érzéseit tisztítja, úgy Katona Bánk-bánja nincs minden tanúság nélkül hazafias kiemelkedésre nézve, mert azt tanítja, hogy csak az erély mérséklettel, az eszély szilárd-sággal, a megmondással áldozatkészséggel, a munka párosulva tehetnek képessé egy-egyest, mint nemzetet, a bonyolult helyzete nehézségeinek legyőzésére. Ez eszmék és érzések tisztelete legméltóbb áldozat Katona szellemének. (Általános éljenzések.) Még egyszer fogadják uraim! a magy. tud. akadémia és a Kisfaludy társaság szives üdvözlését (éljenzések) s adja isten, hogy az oly szép fejlődésnek indul Kecskemét városa (éljenzések) s a nemrég alakult Katona kör (tartós éljenzések) folyózat fejlődjék és virágozzék nemzetünk és műveltségünk javára. (Színni nem akaró éljenzések.)

A program szerint most Horváth Dömének a „Katonákör” elnökének beszéde következett volna, de elmondását az idő nem engedte. A közönség szétfutott, mi azonban azon kedvező helyzetben vagyunk, hogy a tartalomlag is igen érdekes művet közölhetjük.

Katona József emlékezete.

Ime, mélyen tisztelt közönség, hét hónappal ezelőtt épen századik éve volt, hogy Kecskemét legnagyobb fia, a magyar nemzetnek eddig még legjelesebb tragédia írója, Bánk bannak halhatatlan szerzője Katona József a költő 1792. évi november 11-én itt, városunk keleti részén született. S rövid 38 év múlva, a hazának egyik leg-hívebb fia, a magyar irodalomnak egyik

disze, nemes pályafutását 1830. ápril 16-án váratlanul, itt fejezte be.

S minő esodlatos ellentét!

Ime ma már megérték azon örömdetes, azon lélekemelő rendkívüli jelenséget, hogy ezen megdicsőült férfúnak, a kinek neve és irodalmi tevékenysége életében; szülővárosán, s kevés számú vidéki barátain túl mások által alig lett ismerve és méltatva, s a kinek hirtelen halála, mint irodalmi közvesztés csak egy árva szócskával sem lett az országos közönség előtt felhozva és felelve, ma már önzettel elmondhatjuk, hogy a megdicsőült férfúnak neve és hazafiságában megszentelt emlékezete, nemcsak szülővárosa és annak polgárai által, de az egész lelkesedett ország és az egész nemzet által kegyelettel említtetik, ismertetik, s örök híressé terjedőleg ünnepeltetik.

Ime! az előtűnik 32 évvel ezelőtt, úgy szólván a nemzet áldozata készségből ünnepélyesen feltárlt emlékszóbor a szülei háznál a költőnek születését jelző díszes emlékkő s ezen országos jelleggel érvényesített évszázados ünnepély, együttesen fényesen igazolják, hogy ma már a nemzeti művelődés kárára korán elhunyt, az életében fel sem ismert, sőt mellőzött nagy költő s annak örök becsű Bánk bannja irányában a hódolatot és elismerést minden rétegében a polgárok százezreit, az egész nemzet zöme, híven érzik, s azt minden alkalommal fokozott lelkesedéssel érvényesítik is.

Ezen magaslatos jelenség nemcsak azért örömdetes és lélekemelő, mert ezek a nemzet életében nagy fontosságú tények, minden szónál ékeesebben tanuskodnak, hogy ez egykor a régebbi időkben, a legjelesebb férfiak és azoknak üdvös működése iránt is apáthiába süllyedt nemzet ma már — különösen ez utóbbi félszázad lefolyása alatt az érte életüket és tevékenységüket feláldozó saját jeleseit, mindenba kellően felismerni, méltányolni és megbecsülni tudja és akarja is.

Igy történt, éppén ez időszakban, bárha halála után s évek lefolyása mellett s a nemzeti műveltség fokozatos előhaladtával együttesen Katona Józsefnek, a mi hallhatatlan költőnek s örök becsű Bánk bannának méltó felismerése és kellő méltatása is.

Igen történt, hogy a nagy költőnek úgy szólván a férfi körből egyetlen elme műve: Bánk banna a 30-as és 40-es években mind a magyar színművészet, mind az irodalmi téren, a hazának legjelesebb szakterfiai által, újra és újra feltűntetve és ismertetve s ez által a költő neve csakhamar ismertté és tiszteltté lett, hogy a magyar nemzetnek századokon át, történelmiegy érvényesített érzelmeit és gondolkodását s az igazi élő magyar typusokat és jellemeket szokatlan fényben s pártatlan eredségben, élethíven feltűntető Bánk bán műremeke ismét a méltó közönségnek nemcsak kiváló kedvenévé vált, hanem csakhamar és

tevé birtok megszerzése 1871-ben fejeztetett be. E birtokszerezés útján megvett birtokok a szerzési árban bizonyos ráfizetéssel a lakosoknak kiosztatták, de az erdő, nádas, rét (összesen 7500 hold föld) Tiszaméder, malom, koremsa, halászat a város ingyenes tulajdona lett.

Igy szerezték a többi birtokok is, nevezetesen Bugac, Felső-Pusztaszer, Ágas-egyháza, Monostor és osztatták ki a városnak meg nem hagyott részek a lakosságnak olykép, hogy az 1881. évi összehasználati alkalmával volt a városnak több mint 46,000 hold földje és 711,521 frt 05 kr. kész tőkepenze, melynek jövedelméből évi 21,000 frt már előbb az iskolák fenntartására alapították, s e mellett a lakosság törlesztés mellett előző földről jutott.

A város a puszták árát fűtől-fűtől saját hitelére felvett kölcsönpenzekből fizette ki, úgy, hogy a város adóssága 1855-ben 1,533,915 frt 43 prt tett ki, amint ezt az akkori jegyzőkönyv részletesen a kisebb nagyobb hitellekző neveivel együtt elősorolja: s ma abból alig van valami fenn, ezentúl pedig a fenti tőkepenzek még szaporodtak s az egyházak is több alkalommal parochialis és iskolaföldelkekkel látattak el.

A város az általa használt vagy zálogban tartott birtokot rendszerint olesó pénzén és sokszor az előzők élelmességére váló mesterkedéssel szerezte meg, mire mutat az is, hogy Pusztaszer birtokait, melyet a város zálogban tartott, a Jakab-házy családól pert vette, s azt a Pallavicini család ellen nagy buzgalommal folytatta, mig nem ez kiegvezni kényserült, s eként Felső-Pusztaszer a város tulajdonává lett.

Az előzők bölcsességüknek a török pusztítások alatt is számos jelet adták, midőn a kuruc és labanc villongások mellett és a török hódítás dacára a várost meg-övíni és fenntartani képekek voltak.

Szabadságszeretüket és esszességüket semmi sem illusztrálja inkább, mint az,

ellentállhatatlanul el lön ismerve s a nemzeti irodalomnak e téren legjelesebb műbirája, a geniális Gyulai Pál által is, és mindnyájunk elismerése kísérletében egész határozottan és indokoltan proklamálva lett, hogy Katona József az életében teljesen mellőzött, sőt fel sem ismert költő, istenek hála, most már nagy számú költőnek szép koszorújában is, a legjelesebb egyike, s hogy az agyonhalgattott, észre sem vett Bánk bán tragédiája, a magyar irodalomnak, még eddiglen kétségtelenül első és legjelesebb tragédiája.

És ezen teljes elismerést a szellemi nagyság és költői lángész iránti ezen hódolat és kegyelet Katona József a költő, s az ő hazafi hűségben és tevékenységben meg szentelt nevével el sem választható Bánk bán műreke, a hálás nemzettől és mindnyájunktól tényleg ki is érdemelték.

Nem lehetvén, mélyen tisztelt közönség! énnekem mint szülővárosunk s a nagy költő nevét viselő irodalmi kör egyik igyényletlen öreg tolmácsának, legfőképp a szellemi és lelki feladatokról, hogy ezen a mai napra áttett évszázados ünnepély alkalmából, az ünneplékek akár élettörténetét, akár mindenit, és mindenben példányszerű tevékenységét részletesen eszemteljen és ismertessen, engedtessek meg, hogy megszentelt emlékezetének helyszéri felírásaitól az ő nemes jellemét, az ő áldásteljes működését s a nemzeti köznevelés érdekében eddig is dúságdagon észlelt kihatását illetőleg, legalább is egy pár fővonalban, és röviden szíveink szerint jellemezhessem, az ő élettörténetét rövid és egyszerű, ép úgy mint élet lefolyása volt, s az ő életrajza ép úgy, mint a világirodalom legnagyobb drámaköltőjének az angol Schekespearnek élettörténetét egyházi rövid sorba teljesen és élethiben ki is fejezhető. Költőnek a jelzett időben anyagi tekintetben bár igénytelen, de közbücsülésben és tiszteltesben állott kézműves családból származott, derek atyja, a ki maga is négy látnoszlájt végzett s a műtárcák között éppen ritka szép természetesen észnél s értelmességénél fogva tekintélytel birt — látva fiának kiváló tanulmányosságát, csakhamar elhatározta, hogy őt bármilyen áldozat árán is ügynevezett tanult embernek neveltesse.

A derek atya jó szívének, nemesbírányú lelkeinek becsületére váló elhatározását tényleg he is váltotta.

Az itt létező középiskolák könnyebb ségére válván, az akkor még 6 osztályú gymbasimot itt helyben és miként nevezni szokták — a német szó kedvért, az akkor még német ajkú Pesten a kegyesrendiek, a bölcsészeti tanfolyamot Szegeden s folytatóg ismét Pesten, s a három éves jogi tanfolyamot, kedves fiával szintén a pesti királyi egyetemen végeztette.

Mindezen intézeteknél, az ott maig felalható hivatalos iratok igazolják, hogy a reményteljes gyermek s majdan életkorával szépen fejlődő ifjú, mindenütt és mindenben, mind magviselésére és kifogyhatlan szorgalmára s mind tanulmányaira nézve a legkiválóbbak és legjelesebbek egyike volt. Sőt egypár évtized előtt még a szerény családtagoknál féltékenyen őrzött apai és fiai levelek megadó mérvben tanusították, hogy a hévvel, szeretettel ifjú, öntelődósi készségben és észlely irányítással párosított gyengédségben a derek apának pártját, bármilyen helyzetben egy jobb apát s a derek apának ismét, oadódi szeretetben és kitartó hűségben s tanulmányosságban pártjánul szolgálható jobb és kedvesebb ifjait a gondviselés legjobb kedvében sem adhatott volna s a mély megindulással olvasott levelek meggyőzően igazolták, hogy a szerető apa s a reményteljes ifjú, az egyszerű család boldogságának kiegyensúlyozásán minden tekintetben méltók voltak egymásra.

Ezen években, költőnk ifjabb éveiben történt, hogy Erdélyből a kis testvér hazából a magyar nyelv és nemzetiség iránti szent törekvés felírásitására, a lángelű idős Wessely Miklósnak irányadása és pártfogása mellett, az ott lelkiismeretesebben istápotl magyar színészekből egy elég tekintélyes raj egyelőre Szegedre, onnan majdan Pestre expedáltattott. Igen természetes, hogy a legszentebb ügynek vándor apostolai az akkor még német ajkú Pesten a kevés számú, de lelkes magyar közönség által nagy örömmel s egyelőre kiváló pártfogással üdvözöltettek. S ki ne találna még természetesebbnek, hogy a szívesen látott vándor apostolok a minden szépe és jóra oly fogékony s a hazafili érzések és törekvések befogadására oly kész ifjúságnál és azok közt elsősorban Katona Józsefnél még nagyobb lelkesedéssel és tartósabb ügybuzgalommal találkoztak.

Az eddig minden üres óráját kizárólag az iskolai, széptani és történelmi tanulmányainak szentelt költő a szintársulat jelesebbjeivel csakhamar megismerkedett s rokon érzelmű lelkenél és gondolkodásánál fogva a nyert művészi élmények ott csakhamar bűvkörükbe vonták. Sőt tapasztalván,

hogy a különben jeles társulatnak segédkező s egy némelyekben szakértelemmel bíró tagjainak sokszor szükségük van. Tekintettel jogászai pályára s méginkább tekintettel az érette mindent feloldozó öreg szülőkre, egyelőre csakis actív műkedvelőként a szintársulatnál csakhamar jelentkezett is, s annál alvált, mindaddig, miglen a későbbben sajátosan beállott részvétlenség következtében máshova nem költöztek mint műkedvelő kitartó buzgalommal és egész lélekkel több éveken át közre is működött. S az egykorunk tanúsága szerint költőnk ez időben egyes szerepekben olykor elismerésre méltó hivatással és avatottsággal nemcsak eléggé sűrűn lépett fel, de a társulati repertoár számára nagy mohésággal a közönségnek tetsző színműveket németből tuat száma áttördítgatta, sőt történelmi tanulmányai közben a figyelmű felkeltő tárgyakat és eseményeket is önálló színművekké feldolgozta és részben elő is adta.

Mindezek a legközelebbi években a derek Abafi Lajos ügybuzgalomból kiadtván, ma már jelentéktelen kivétellel mindezek az irodalom közkinésévé váltak. Kétségtelen, hogy ezen művek együttesen a költőnek lángbuzgalma és tevékenységét, a szellemi munkában mindenütt felismerhető könnyűségét és meglepő termékenységét tényleg igazolják.

Tagadhatlan, hogy egyaránt színművek egyes jeleneteiben az oroszán körmért a leendő nagy mestert, a későbbi Bánk-bán szerzőjét föl lehet ismerni, sőt az sem lehetetlen, hogy a Bánk-bánjában már feltűnő drámai erőt és természetes drámai nyelvet, költőnk épen ezen átmenet, színművek alkotásánál sajátította el: de minde mellett azok alig tekinthetnek egyének színházi szükségleteket pótló ifjúkori kísérleteknek.

Eközben és ismét Erdélyből a bérces szép kis hazából érkezett a hír és bizalom teljes felhívás, mely szerint a kolozsvári állandó nemzeti színház megnyitási ünnepély alkalmából néhány hazafi lelkű főművésztársaság két történelmi dráma megírására versenydíjjal, eléggé jelentékeny pénzösszeg ajánlatvált: általában a magyar írók, a verseny drámák megírása és beküldése a bizottság által bizalommal felhívattak.

Az akkoriban még szokatlan versenydíj s a páratlan nagylelkűség a nemzet minden rétegében nagy hozsánával és megilletéssel fogadtattott. S azon férfiak közt, a kik az akkori irodalmi várakozások és közvélemény szerint hivatva lettek volna a méltó versenyezésre, bizonyosan egy sem volt a ki a pesti szintársulat néhány tagján kívül más által névről nem ismert költőre Katona József, mint versenyezőre reflektálhattak volna.

De ő hamar tisztában volt önmagával. Előzetes történelmi tanulmánya s alapos szépietani képzettsége érezetében csakhamar elhatározta s közeli barátai előtt nyilvánította is, hogy a mindenkit megisztelő nemes versenyre pályázni és pedig Bánk-bán tragédiával fog pályázhatni.

Úgy is történt.

Az ifjú férfúnak a 13-ik századra a II. Endre király és Bánk-bán korára és eseményekre vonatkozó adatokat és krónikákat újra és újra áttanulmányozni éjjeli és nappali szellemi munkásságának minden erejét összpontosítani kellett, hogy művét a kijelölt időre elkészthesse és megnyúvással beküldhesse. S hosszabb lelkiismeretes munkásság gyümölcseként a jelzett művet az illetékes bíráló bizottsághoz szabályszerűleg és idejében be is küldötte.

De az ifjú költőnek családja kellett. A már egy ízben prolongált határidő elteltétől is évek teltek el, a kolozsvári állandó színház ünnepély és megnyitása is, egy minden rétegben német izú, Körner-féle magyar tárgyi drámával — hozzá esztelen és élvezhetlen fordítmányban tényleg meg is lett nyitva, a versenyre beküldött 10 darab pályaműnek egypár szerzője, talán a bíráló bizottság által újabb átoldozás és javítás végett fel is lett szólítva, de Katona József a költő se magán úton se hírlapilag versenyiműve sorsáról soha nem lett értesítve.

Ez a figyelmetlen eljárás, ezen mellőzés és agyonhalgatás az ifjú költőnél bizonyosan lehangoltságot szült, de mint komoly férfún, az adott helyzetben megnyúvással fogadta.

Azonban az édes anyának megtiltani nem lehet, hogy szíve vérvél táplált gyermekére ne is gondolhasson s hogy annak létezése és fenttartásáról ne is gondolkodhassék.

Igy vannak a szerzők is saját elme szüleményekkel is.

Ifjú költőnk azon erős hitben és meggyőződéssel lévén, hogy talán azon esetre, ha drámája a színházban előadhatnák, legalább egyes részleteibe tetzen s a nemzeti művelődés érdekében érvényesülni fogna, tényleg megkísérelte, hogy az általa

újából átnézett s egyes mű barátjai tanácsa szerint átoldozott Bánk bánjának színházi előadása engedélyeztessek.

De a költőnek másodsor is családja kellett.

Az állam cerberusa, az ügynevezett királyi könyvizsgáló az általa nem is sejtített korszakokat műnek, némi kihagyások mellett kinyomatásit igen is megengedte, de színházi előadhatását, határozottan betiltotta.

Ezen méltatlan eljárás az ifjú költőt vérg sértette s első oka és forrása lett azon dult kedélyállapotnak, a mely őt később a szíve és lelke szerinti írói pályának elhagyására bírta.

Elesvén költőnk a színházi előadhatás reményétől, legalább azt akarta elérni, hogy meggyőződése szerint nem épen megvetendő művét a nagy közönségnél sajtó útján megismertesse s így az adott helyzetben méltányos kiadóról kellett gondoskodnia. Ezt feltalálva s a jeles művet szülő városa, Kecskemét tisztelt tanácsának ajánlva, még 1821-ben ki is nyomatta.

Szülővárosunk, Kecskemét, akkori tanácsa, a köztisztelőre minden időben és minden tekintetben oly igen méltó patriociusok, a megtisztelő ajánlatot, nemcsak köszönettel elfogadták, hanem őt az ifjú költőt hazafüli törekvésének némi elismerésül 100 ft honoráriummal meg is jutalmazták. Azonban a költőnek a nagy közönség iránti reményében itt is harmad ízben is csalatkoznia kellett!

A derek ifjú azt hitte, azt reményelte, hogy ha netalán Bánk bánja kinyomatásával nem fogna is egyszerű, mint ismeretlen szerző műve nagyon keresett válni, legalább a hírlapok által ajánlatni, a közérdekek jóakarattalug ismeretn és érdeme szerint kritizáltatni is fogna. De midőn azt tapasztalta, hogy a mű megjelenésével egy két laptól egyszerűen mint sajtó újdonság jeleztetett ugyan, de legkisebb ajánlat vagy jóakarattalug ismeretn nélkül, a kiadója: Trattner János Mátyás által ismét passzsképpen érzésére lön adva hogy nagy számú példányokból alig kelt el az első névben 20 példány, ez a megfoghatlan közönsé s bántó agyonhalgatás a különben is egy idő óta beteges kedélyű költőnek érzelmeire megzavaró hatott, s újabb hangulatában csakhamar elhatározta, hogy most már mint okleveles ügyvéd, különben is a gyakorlati élettel fogván toglalkozni, a reá nézve csak is tövist termett írói pályától visszalépend.

Csakhamar ez időszakban értesülvén Kecskemétről, hogy ott a megüresedett akkor is tekintélyes alügyési állásra kértlenül egyhanglág meg lett választva — ezen megtisztelő bizalomnál fogva azt elfogadta, s az őt szeretettel környezett barátaitól és ismerőseitől csakhamar elbúcsúván, szülővárosába visszaköltözött!

Visszatérvel, ha nem is egyszerű, az előtte a világon legkedvesebb a tisztelőre és szeretőre oly igen méltó anyának és édes atyának s az iránta mindenkor figyelmes gyöngyöszéggel viselő testvérek s rokonok körében lassanként egészen jól, egészen otthon találta magát. A termé szettől, inkább komoly, mint vidám kedélyű, inkább kevés beszédű, mint untalan nyilatkozó lévén, ezen második, természetével vált hajlamánál fogva meg így is magát a mikor csak tehetett, legszívesebben s majdnem folytonosan kimeríthetetlen munkába temette. S ebben nem is igen szükkölködött.

Csak is így vált lehetségessé, hogy az irtoztató hazmában átvett hivatalos ügyek apránként mind elfogyottak s az általa teljesen rendezhető hivatalos teendők lassanként könnyűvé váltak, s úgy szólván önfelelőző munkássága és kitartásával azt eszközölte, hogy kitüntető előléptetéssel, s a minden irányába élénken nyilatkozott közérzüléhek képest, csakhamar főügyésznek lön megválasztva.

Munkássága és tükör tiszta jelleme rövid idő alatt messze földön az egész megyében a népesség minden rétegénél ismertté, s egyenessége és jó hangzása neve mindenütt, csakhamar népszerűvé vált.

Igyen történt, hogy az ügybajosok iránta, lelkiismeretes eljárása iránt, évről-évre mind fokozottabb bizalommal viseltetvén, őt az igaz ügyet mindenki ellenében férfias bátorsággal és nyíltsággal védő s olykor az igazságtalanság eseténél talán kisebb élelemben is fellépő ügyvédet és tisztí ügyészt, perogós penájú s a népesség ezrei őt az igazságos Katonának neveztek el. Annnyit mindenesetre saját tapasztalatunk és meggyőződésünk után nyilvánítatunk, hogy a városi levéltárban feltalálható ügyiratok is tényleg tanúskodnak arról, hogy Katona József a költő mint ügyvéd és tisztí ügyész is, a kiváló szakképesség és munkásságban, a kifogyhatlan szorgalomban, az ügyvek és árvák s az ügyfogottak irányában érvényesített önfelelőzősi készségben, a szépteljen jellem és pártját ritkító becsületességben egyike,

mindenba egyike, egyik méltó mintaképe volt a legjelesebbeknek.

De az irányában irigy sora csakhamar nem engedte, hogy érdemei és feltűnő tevétségéhez képest nemelen kezdett új pályáját betetőzhesse; kérelhetlenül nem engedte, hogy szülővárosa történetéhez hévvel gyűjtött adatait alapvető munkáit érvényesíthesse. Mielőtt mindezek a közérdekben érvényesülhetek volna, a derek férfiú akkoriban már változó egészségi helyzetében — eléggé balsejtellem — a rendes törvényeségi ílések alkalmával, hírtelen rosszul lett, őt erős szélhűdés érte s nemes irányú életét 1830. ápril 16. nehány perc alatt betegezte.

A derek férfúnak váratlan halála a polgárság minden rétegében mély megilletődést keltett s őt a mindenki által egyenlően tisztelt és nagyrabecsült tisztviselőt a jeles polgárt, a páratlan példányszerű jó gyermeket, a tisztelőre méltó öreg szülők egyetlen gyámolát nagy részvét kísérletében temettek el.

De az életében fel sem ismert sőt kínzó agyonhalgattással mellőzött nagy költőt, rég kiérdemelt maradandó nyom: elismerés nélkül elhalni, s annak egy nemzeti irodalom alapvető munkájánál szant Bánk bánját bármely földi hatalomnak örök időkre véka alá r-jtetni s ott bitor módra elharmvasztatni a Gondviselés s a magyar nemzet Geniusa nem engedhették.

Tudvalevő s édes mindnyájunk előtt ismeretes dolog, hogy a nemzeti fejlődés érdekében életszükségként jelentkezett 30-as években, Vörösmarty koszorús költők által megjósolt, a százerek és milliók által ismeretlen várt és óhajtott jobb korszaknak a tényleg is szabadelvébb alkotmányos életnek be kellett következni. S ekkor Katona József, a költőnek elhalálása utáni éveken történt, hogy a sötét kedélyű, a napvilágtól is rettegő királyi könyvizsgálóknak előbb eszélyességéből csak is elkellett nézniük, s többé kényszer helyzetből jó képpel meg kellett tűrniök és engedniök, hogy Bánk bán Katona Józsefnek, a mi költőknék korszakalkotó, hosszas ideig véka alá rejtett műve a színpadról is világítson s a színházban is előadhatassék. Ekkor történt, hogy előbb Kassán és Debrecenben s utánuk Budán és később már Pesten, az országos nemzeti színházban s mindkét helyet az ország legünnepeltebb és avatottabb művészei és művésznői által, egy Kántorné és Aniko Lendvai Mártonné, egy Laborfalvi Róza, Jókainé és egy Munkácsy Flóra, Felekiné, továbbá egy Bartha és idős Lendvai, egy Megyeri és Szentpéteri, egy Fancsi és Egressi Gábor, s egy Feleki és Tóth József és többek által teljes művészi összhangban és koronként többször is adtván a nagy közönségnél az eddig figyelmen kívül hagyott tragédia nemcsak méltó figyelmet és élvezettel megilletődést keltett, nemcsak a vált derék egyszerűen kiváló kedvencévé vált de a totóság és sokszor a művészi meghatottság óráiban nyíltan s nem kevesek által lett elismerve s hangoztatva, hogy ez az, eddig ismeretlen, minden izcskéjében magyar szellemű tragédia a mi sajátunk, a mi megjelöl és eszelekvő élő alakok a mi tadjunkból való apáink és testvéreink ezek egykűtt érezve és gondolkozva velünk az örömet és fájdalomt, a jót és rosszat velünk egyenlő nyelven, a melyszéleg is megszűrt, de természetes nyelven tolmácsolják s ép ezekért már az első évek előadási alkalmából, a közönség nagy része, az addiglan ismeretlen Bánk bánt egyes gyarlósága mellett is a magyar drámairodalom egyik gyöngyének, egyik legjobb termékének találta.

Ekkor történt, hogy a társadalomból Erdélyi János ismert írónk és költőnk a a cekekmetiekhez nyílt felhívást intézvén, a koszorútan költő és működése iránt kellő felvilágosítást kért. Ez az akkor illetékes lapoz beküldtétvén, egyik öröndetes eredménye lett a jóakarattal felhívás és válasz, hogy az évek óta Tratrner Károly kiadónál a padláson heverő nagyszámú Bánk bánt példányok nehány nap alatt mind elkeltek, s az utolsó példányokat már az illető vevők arányával is szívesen bevásárolták sőt az újabb ismertetések által Bánk bán iránt az olvasók figyelménaponta jobban jobban felkeltetvén, mindinkább érdekeltelevén, annak folytán a Nagy Ignác által egymásután kétszer is kiadott műnek példányai kevés idő alatt szinte mind elkeltek.

Második öröndetes eredménye az lön a kívánatos mozaolomnak, hogy az akkor létező lapok és folyóiratok a mindenfélő nyilatkozó tudvágyat lehetőleg kielégíteni ihajtván, Katona József a költő egyszerű jeles és keresetté vált műve iránt, legalább is nagy rövid ismertetéssel, vagy egy kis szíves cikkel siettek saját olvasóknak kedveskedni. Így lett a koszorús költő Vörösmarty, mint színházi műbíró által adva és megírva Bánk bán és előadása feletti jelentékeny cikke s a tehetség

Gyurmai Adolfnak ez érdekes nagy figyelmet keltő tanulmány oikbe.

Mindenek iradalmi törekvések jótékony előzményü s mintegy követendő példányul szolgálta arra, hogy a midőn a forradalom után években Katona József Bánk bánjának előadása be lett tiltva, hogy a nagy közönségnek résztvéte és meleg érdeklődése meg ne csapponjon, ismét találkoztak évről-évre nagy számmal méltán nagy nevű férfaink, a kik Bánk bánt, a jeles nemzeti tragédiát becsilni és kellemé méltányolni tudván, magvas tanulmányaikat koronézt közzéni s újmatással az irányadó Bánk bánra — azokat sajtó útján is ismertetni s terjesztetni törekedtek.

Ezen méltán nagynevű férfainknak egy Kemény Zsigmond és Csengeri Antalnak, egy Arany János a koszorús kültő és Zilahy Károlynak s az élok közt Rákosi Jenő és Berék Árpádnak, de mindenek előtt és első sorban Gyulai Pálnak a világ-irodalom egyik legavatottabb műbirájának érdemök az, hogy ma már Katona József a korán elhunyt költő az egész nemzet által legjellegesebb költőinek s korszakalkotó Bánk bán tragédiájának ismét a magyar irodalom első tragédiájának el van ismerve és ünneplve.

Sőt többet mondhatunk. Kétségtelen, hogy mi nekünk a nagy világban testvérten magyar fajnak, a mi nehé helyzetünkben, Katona József Bánk bánja több és értékeesebb a világ-irodalom bármely műremekénél.

Ki ne tudná, lelke mélyében, ki ne érezze, hogy minékünk századok tapasztalása szerint a válság közepette mindenkor és mindenben legfőbb várunk és erősségünk volt az önfeláldozó faj és hazaszeretet, s ép azért, mert a jeles műben egyéb művészi tulajdonok mellett az önfeláldozásig hű hazaszeretet mindenek felett culminál, mert összes irodalmunkban ezt a nemzeti feltartó tipust és jellegét, megragadó vonásokban és hűségben, legjobban feltüntetni mint a nemzetnek már országsszerre felismert szépirodalmi bibliája nem méltó arra, hogy a népesség minden rétegében, de különösen a szép és jóra a legnemesebb önfeláldozásra és hazaszeretetre oly igen képsített ifjúságnál az eddigi módnál és tapasztalatnál még jobban, még eredménydúsabban terjesztessék, ismertessék és megszerettessék, hogy így a benne minden sorban oly bámulatos buverével nyilatkozó faj és hazaszeretet, a haza reményeinek az ifjúságnál, annak ügyösölővén vérvé második természetűvé, s a hatás teljes talizán, ez irányban a mi ifjúságunknak mindenkorra elmaradhatlan útítársává, kalauzává, hazaszerető lelkenek és szívnekek egy egész életpályára irányadó szépirodalmi bibliájává válhassék és érvényesítessék.

Sőt tekintettel Katona József Bánk bánjának mindenek fölötti buverével kiváló nemzeti jellegre s édes visszaemlékezéssel az ott pártatlannal feltalálható egész a megszólalásig életű korfeszítésére, lelkeinkben átérze az kell ismernünk, hogy Katona József Bánk bánja, még eddigien irodalmunkban a magyar nemzet történelmileg tanusított lelkiismeretnek legeszebb, legművészebb nyilatvátsa.

Ezek azon kiválótulajdonok azon tény körülmények, melyet a korszak alkotó Bánk bánt az egész nemzet szemében örök becsüvé téven, együttesen és jogosultan eszközök az, hogy a korán elhunyt s életében teljesen mellőzött nagy költő és szent emlékezte irányában a nemzet hálás elismerését és hódolatát mindenha szeretettel érvényesítse.

És most, mélyen tisztelt közönség; énnekem a ki már több évtized óta az úgynevezett Katona cultus fejlesztése és feltartásához bizodalomokkal megtisztelt polgártársaim nevében is egyéniekben szerény erőmmel közreműködtem, engedtessek meg, hogy hódolatunkat és kegyeletünket a korán elhunyt költő és annak áldásteljes működése irányában újból kifejezvé, emlékbeszédemet most is, miként ezelőtt 32 éven emlékszozor lelepezésénél cselekedtem, ma is ugyanazon imaszerű, soha el nem árulható s édes mindnyájunk lelkéből és szívéből származó szavakkal zárhassam be, hogy azon megdöcsölt férfaink, a ki századokra kibató működésével szülővárosa, Kecskeméte annyi dísz és dicsőséget szerzett, a ki nemzetének dús-gazdag örökségül, örökéletű, elme művét adta és hagyományozta, Kecskemét leg-nagyobb fiának, Katona József a költőnek Bánk bán hallhatatlan szerzőjének áldás legyen, ezerszeres áldás emlékezetével.

A DISZEBÉD.

Már félkettőkor kezdtek szállingózni a vendégek a kaszinó helyiségeibe, hol a diszébéd volt.

Két óra után teljes volt a létszám, a vendégek helyet foglaltak a kaszinó nagy termét csaknem végig érő T betűs asztal-

nál s a terem falainak hosszabban elnyuló két asztalánál.

Étlap.

Barna leves máj s lúdgégével.
Hús körítve.
Krémés rétes; turós lepény.
Liba és borjú sült.
Fagyalt.
Kávé.
Vörös és fehér bor.

A felköszöntök sorát az asztalfőn ülő kir. tanácsos, polgármester Lestár Péter nyitotta meg.

Kire mondjuk az első pohárköszöntőt? A legelső magyar emberre, a bölcsen, dicsőségesen uralkodó koronás királyunkra, ki nemcsak legelső magyar ember, hanem elmondhatjuk, hogy a leghatalmasabb király, mert trónja a legbiztosabb alapokon nyugszik; az ő hatalmának és trónjának alapja népeinek szeretete! Ezen szeretett király az, kiért én most poharat emelek és midőn ezt teszem, azt hiszem, nemcsak a mi érzelmeinket, hanem az egész nemzet érzelmeit is tolmácsolom, midőn azt kívánom, hogy az isten szeretett királyunkat a mi boldogításunkra igen igen sokáig éltesse! (Zajos éljenzés.)

Az állva halgatott ezen felköszöntő után, a „Katona-kör” elnöke Horváth Döme szólalt fel s elvitte a vidéki küldötteket!

Most Gyulai Pál emelkedett fel s követezőleg szolt:

Háromszor iszik a magyar, háromszor iszom én is, 3 dologért, tulajdonképpen nem annyira dologért, mint személyért. Először is emelem poharamat Kecskemét városért, mely mindig híven őrizte Katona emléket. Emelem poharam ezen város főpolgármesteréért, ki Kecskemét újabb fejlődésében egyik főtényező. Másodszor a „Katona-kör” re, mely nemcsak azt esközi, hogy a vidéken irodalmi társaságok alakuljanak és terjesztessék az irodalmat, s szóval mind-azokat az eszméket, melyek Magyarország felvirágoztatására a fővárosban összpontosultak. De ha a vidék nem segíti őket, ezek az adatok semmit se bizonyítanak. Ennélfogva a K. körért, ennek elnökéért Horváth Dömért emelem poharamat s azokért, kik a mai ünnepélyen szóinkai lehet volna, ha az eső megengedte volna, hätt én kívánom, hogy éltesse az isten a Katona kör elnökét, a ki bizonyosan kárpótlást fog nyújtani elmulasztott beszédeirért.

Dr. Kovács Pál Gyulai Pálra üritett poharat.
Vértesi a „Katona-kör” elnökét élteti.
Kovács Antal Sántha Károlyra köszönt.

Sántha Károly a feletti örömeinek ad kifejezést, hogy őt a protestans papot az elismerést ő magát műkedvelőnek tekintni a költséget terén. Kecskemét élteti.
Kacsó Lajos Bartók orsz. képviselőt élteti.

Lestár Péter a Katona ünnepély alkalmából — a Katonákra ürit poharat.
Sipos Imre a Szigligeti társaság képviselője a kegyes tanítórendet és a reform. főgim. tanárkarát élteti.

Reiner Mihály szegedi főkapitány Kecskemét közönségeért s intéző férfaiért iszik.
Dr. Váci János a „Katona-kör”, a rendező bizottság, Gyulai Pál s Horváth Döme egészére ürit poharat.

Perger József igen szellemesen, élénken, telvilányozólag szolt s mint az E. M. K. E. képviselője a „Katona-kört” éltette s Sipos Imrét, mint a magyarság egyik apostolát az oláh Belényes vidékén!
Jancsó Adam Sipost élteti.
Bakonyi Samu Bartókot élteti.
Bartók Lajos tiltakozik Bakonyi azon kifejezése ellen, mintha ő a magyar nemzetet pigra massának nevezte volna. Ezután ő a pápista a kálvinista Kun Gyuláról szol elismeréssel, a ki a főváros köz-munka ügyét szolgálja, szol a magyar nemzet tapintatos, gyakorlati észjárásáról s végül Gyulai Pálra ürit poharat.

Nagy Mihály ügyész a magyar nököt élteti.
Kacsó Lajos a vendégség rendezőkért ifj. Bagi Lászlóért, Katona Zsigmondért, Pacs Mihályért ürit poharat.

Lestár Péter bezárta a felköszöntök sorát.
Dr. Szeless József szellemesen hívta meg a közönséget a delutáni hangversenyre s mulatságra. Ezután a társaság szétoszlott.

A műkertben.

A jogakadémiai ifjúság ünnepélye, a kiadott műsor értelmében — igen szép sikerrel folyt le.

A hangverseny.

Bevezetésül a dalárda énekelte Gál „Honfi dal”-át, majd dr. Magyar István jogtanár Garai „Bánk-bán”-ját nem csupán szavalta, hanem előadta

dr. Magyar úrbán műkedvelőelődásaink hatalmas erőt nyertek. A műkedvelők zenekara Baktai Mihály „Katona József szelleméhez” címzett zeneművét játszotta el jól. A jeles szavaló Zombory Ida kisasszony Kis József „Rab asszony”-át szavalta. A költemény tartalmát teljesen kidomborította. Szép, hajlékony, tiszta hangja nagy segítségére volt ebben. Sokszor hívták s szép csokort kapott. Dr. Kovács Pálné úrbölgy elébb Erkel „Bánk-bán” dalművéből Melinda dalát, majd népdalokat énekelte. Kovácsné úrbölgy hangjánál volt s így az ő alapos énkései ügyességének könnyű volt bevenni a szíveket. Dörgő éljenek kényszeríték a műsor toldására.

Most a délelőtt elmaradt Sántha-féle óda elszavalása következett. Dr. Kovács Pál sokkal jobb szónok, mint szavaló. Érvényre emelte a mű szépségeit s elébb a költőt majd a szavalót éljenzte a közönség s hivta ki.

Ezután a dalárda és zenekar egyszerre adta elő Erkel Ferenc „Késérő bordal”-át s a sikerült hangverseny véget ért.

Tűzijáték.

Emmerling budapesti tűzijátékos 10 órakor pontosan kezdte s 68 drbot mutatott be — s általában jól sikerülten.

Táncmulatság.

A napot bezáró táncmulatság jó későn vette kezdetét, hanem azután annál jobb kedvelé folyt reggelig. A szép leányok olyan sokan voltak, mint általában a közönség akkora volt, hogy lapunkban teljes névsort adni nem tudunk azért inkább — senkit sem említünk fel.

VENDÉGEK.

Tudom. és irodalmi társulatok.

A m. tud. akadémia s Kisfaludy társaság képviselője: Gyulai Pál.

A nagyvárdi Szigligeti társaság nevében: Sipos Imre.

A debreceni Csokonai-kört képviselte: Vértesi Arnold elnök, dr. Bakonyi titkár.

Szegedi „Dugonics társaság” képviselőiben megjelent: Kovács János elnök, Békefy Antal főtitkár.

Magyar történelmi társulat küldötte: dr. Váci János.

Szent-István társulat: Pelcer Béla helybéli.

Lapok.

„Szegedi Híradó” szerkesztősége részéről dr. Gyurica Sándor.

„Félegyházi Hírlap”: Ibász Aladár szerkesztő.

Városok.

1. Budapest fő- és székváros: Kun Gyula tanácsnok, Szelestey Géza, törvényhatósági tag.

2. Nagy-Kőrös: Póka Kálmán polg., Hegedüs Dénes főügyész, Szappanos Sándor tanácsnok.

3. Félegyháza: Dr. Zámbo Géza polgármester, Huszka Deszö tiszti ügyész.

4. Szeged: Rainer József főkapitány, Kovács János törvt. tag.

Üzleti társulat.

A m. kir. államvasutak szegedi üzletvezetőségének képviselőiben: Kacsó Lajos

E. M. K. E.

Képviselte helyből: Perger József k. r. igazgató és Katona Mihály reform. gimn. tanár.

Vidéki vendégek.

Bartók Lajos képviselő, Sántha Károly lelkész, költő, Kada Elek, Hévízi János képviselő, Szeless Elek kir. táblai bíró, Farkas József theol. tanár.

Helybeli képviselők s küldöttségek.

Város: Lestár P. polg., ifj. Bagi László, Zombory L., Papp Sándor, Muraközy József.

„Katona-kör”: Horváth Döme elnök s a kör tagjai.

„Kecskeméti Lapok” Dalolti Ödön szerk. „Kecskemét”?
„Pestmegyei Hírlap” Somogyi János.

R. kath. egyház: Bogyó Pál apátplébános s két tanácsos.
Reform. egyház: Mészáros János lk. 4 tanácsos.

Ágost. hitv. ev. egyház: Laukó Károly lelkész s 13 tanácsos.

Görög r. egyház: Kozma Döme gond. Izraelita hitközség: Barány József rabbi s két egyháztanácsos.

Törvrszék: Gáll Ferenc elnök s két bír.

Kir. ügyészség: dr. Nagy Mihály, Ludányi Béla.

Járásbíró: Oláh Imre.
R. kath. főgimn.: tanári kar s ifjúság.
Reform. főgimn.: tanári kar s ifjúság.
Főreáliskola: tanári kar s ifjúság.

Á. s. elemi polg. iskola: tan. kar s növendékek.

Népiskola: Kerekes József s Lustig L. Gazdasági isk. Kressák P. s a tanítók.
Ipar. s keresk. iskola: Patoki s két tanító.

Jogakadémia: dr. Kovács Pál.
Kaszinó: Szeless József.
Jótékony nőegylet.

Izr. j. nőegylet: Beerné 13 tag.
Rongyos egylet: Kún Anna 5 tag.

Műkedvelők zenekara, Iparegylet, Szabaduló-kör, Nép-kör, Polgári-kör, 48-as kör, Honvéd egylet, Zenede, Gazdasági egylet, keresk. kaszinó.

M. kir. 4. honvéd huszár ezred: Halassy Pál ezr., Zsitvay Béla alezredes, Thomka, Tóth, Eder, Lukács.

38. sz. Mollinary gyalog ezred: Vally J., Wieser Pál, Menzer, Schurada százados, Lurzer, Nikolics, br. Eötvös László.

ÜDVÖZLETEK.

Vörösmarthy-kör.

A koszorútlanul sirba szállt dráma királyunk születésének százados évfordulóján az emlékünneplépt rendező városi törvényhatóságot és a Katona József kört hazafiás lelkesedéssel üdvözi a székestehevári

Vörösmarthy-kör.

Biharmegyei Népevelési Egyesület.

Kecskemét város tekintetes törvényhatósági bizottsága, valamint a „Katona-kört” elnöksége részéről f. hó 11-kén tartandó emlékünneplépre való szíves meghívást köszönettel vettük. Bár az ünnepélyen személyesen meg nem jelenhetünk — lélekben ott leszünk az ünnepély körében, törőn öhajvta, hogy az örökemlékü költő szelleme buzditva továbbra is a némes város és a kört hazafiás működésében.

Nagyvárad, 1893. június

Winkler Lajos,
a „Népevelési Egyesület” titkára.

IRODALOM.

— A „Katona József” kör — a mint halljuk — az ünnepély műsorába felvett beszédek, óda pályázati bírálatot s pályanyertes költeményt külön lenyomatja, hogy a n. közönség is értesülhesen az ünnepély tervbe vett, de az idő kedvezőtlensége által megzavart méreteiről.

HIREK.

— Időjárás az ünnepély előtt. Egész mult hetünk esős volt, de már szombaton megjavult s tekintetben a kilátás s reményünk volt, hogy a Katona József ünnepélyt nem zavarja eső. Vasárnap azonban virradt, de bizony éppen a kitűzött időre lezudult az eső.

— Helyreigazítás. Katona József születése 100 éves emlékünneplépt a helybéli „Katona József kör” képviselője jelenlétében megünnepelte a főreáliskola is az évforduló napján, a kath. főgymnasium pedig a rá következő vasárnapon.

— A sétatér hálája Katona iránt. Az ünnepély alkalmából a Katona sétatér alapos csinosításban, kitisztításban részesült, sőt még a sétatér első sarkában elhelyezett kopott kőkereszt is piros új ruhát kapott s ennek a tér annyira megörült, hogy a titkos beszédekért érték szerint felsőhajtott: bár csak minden két hónapban lenne egy országos Katona ünnepély városunkban!

— Nem jó a tűzijátékoz! Ez a kérdés foglalkoztatta mult vasárnap az érdekelt egyéneket rendkívül. A délelőtti személyvonattal küldött tűzijátékozzer feladó vényét Félegyházára címtezték s itt más ládát adtak ki. Táviratilag reklamálták s a gavalér gazdatanácsnoknak tíz forintja bánja a vasúti tévedést, mert táviratilag rendelt félegyházi kocsit ennyiért hozta ide a játék-szeres ládát, hogy a tűzijátékoz meglehessen tartani. Sőt ráadásul maga Emmerling is hozott magával szerkezet a gyorsvonattal, de a vonaton felejtette szerezit s azt is táviratilag kellett visszarendelni.

Felolós szerkesztő: DALOTTI ÖDÖN.